

Tholen

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

Nederland

Tholen, Onze Lieve Vrouwekerk, Van Dam, 1832

The Netherlands

Tholen, Church of Our Lady, Van Dam, 1832

Pays-Bas

Tholen, l'Église Notre-Dame, Van Dam, 1832

Colofon

Opnamelocatie/recording location/lieu d'enregistrement:

Grote of Onze Lieve Vrouwekerk, Tholen (NL)

Opnamedata/recording date/date d'enregistrement:

Juni/June 2010

Opnametechniek/recording engineer/ingénieur d'enregistrement:

Marien Stouten

Audiobewerking/sound editing/montage audio:

Roland van den Berg

Programmeren/programming/programmation:

Bert-Jan de Waard

Fotografie/photography/photographie:

Harm Nieuwenhuijse

Lay-out sampleset:

Roland van den Berg

Lay-out informatie-pdf/lay-out information-pdf/lay-out faire-part-pdf:

Arie van der Meer

Engelse vertaling/English translation:

Adri de Groot

Met dank aan/with special thanks to/avec nos remerciements à:

Henk Quist

Productie/production/production:

Voxus Virtual Organs

Heuvelsweg 6

4321 TG Kerkwerpe

Nederland/The Netherlands/Pays-Bas

info@voxusorgans.com

www.voxusorgans.com

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

Nederland

Tholen, Onze Lieve Vrouwekerk, Van Dam, 1832

Orgel

Het orgel in de Grote Kerk te Tholen is oorspronkelijk afkomstig uit de Galileërkerk te Leeuwarden. Deze kerk werd in 1940 afgebroken vanwege plannen voor een nieuw kerkgebouw op dezelfde plaats. Na de oorlog besloot men echter een modern kerkgebouw te bouwen in een der buitenwijken. Hierin zou het oude orgel niet meer passen. Aanvankelijk werd het orgel geschonken aan de Hervormde Gemeente te Doesburg, maar deze stond het in 1955 af ten behoeve van de gerestaureerde Kerk van Tholen. Hier wordt het orgel geplaatst als vervanging van een in 1900 door J. Hilboesen gemaakte orgel. Tijdens de kerkrestauratie in de jaren vijftig, waarbij het transept weer bij de kerkruimte wordt betrokken, verkoopt de Hervormde Gemeente van Tholen haar uit 1900 stammende tweeklaviersorgel van de hand van de Amsterdamse Ypma-leerling Johannes Hilboesen aan de Oud-Katholieke Laurentiuskerk te Rotterdam-Blijdorp. (Nu staat dit instrument in sterk gewijzigde vorm in de Christelijk Gereformeerde kerk van Groningen-Centrum.)

In Tholen koopt men in 1951 door bemiddeling van de Rijksdienst voor Monumentenzorg een historisch drieklaviers orgel van de Hervormde Gemeente te Doesburg, die dit instrument na de verwoesting van haar Van Gelder-orgel (1829) op haar beurt weer geschonken heeft gekregen van de Hervormde Gemeente te Leeuwarden. Het orgel werd hier niet opgebouwd omdat restauratie van de door oorlog verwoeste kerk te lang op zich liet wachten. Later is hier het bekende Walcker orgel geplaatst.

Bij de herbouw van het orgel in 1955 door de firma J.C. Sanders vervallen de vier oude spaanbalgen, worden de Viool de Gambe en Viola omgewerkt tot Prestant 4' en Quint 1 1/2', wordt de Aeoline vervangen door een Regaal en het Rugwerk uitgebreid met een Scherp 3-4 sterk. Ook wordt bij de tongwerken een groot deel van de tongen en de belering vervangen. Dit alles gebeurde na de mode van die tijd, het aanpassen naar Neo barokke stijl.

In 1992/93 ondergaat het orgel onder advies van Jan Jongepier een grondige restauratie door orgelmaker S.F. Blank uit Herwijnen. Bij deze gelegenheid wordt het orgel weer voorzien van een tweetal spaanbalgen, verhuist de Dulciaan weer naar het Bovenwerk, worden de strijkers van dit manuaal in ere hersteld en wordt het Rugwerk voorzien van een Sifflet en Trompet in Van-Dam-factuur, in plaats van Scherp en Dulciaan. Tevens word de bovenwerk-tremblant gangbaar gemaakt, een nieuwe inliggende tremblant wordt op het rugwerk geplaatst. De koppelingen blijven gehandhaafd in de toestand 1854/1896.

In 2004 wordt een opliggende tremblant voor het totale orgel toe-

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

gevoegd door Orgelmaker Henk van Eeken.

De complexe bouwgeschiedenis laat zien dat het Tholense orgel niet zonder meer tot stand is gekomen. De gebroeders Van Dam hebben zich duidelijk neer moeten leggen bij een aantal beslissingen die op zijn zachtst gezegd niet hun voorkeur hadden. De keuze voor een drieklaviers opzet is hier duidelijk uit nood geboren, in feite is het instrument een tweeklaviersconcept waarvan het tweede manuaal over twee werken is verdeeld. Volgens een schrijven van 7 mei 1854 van de hand L. Proes, die blijkens zijn commentaar op voorstellen van de toenmalige organist tot wijzigingen een gezonde kennis van zaken had, mag men stellen 'dat men een volledig hoofdmanuaal verkregen heeft; ook het pedaal is zeer voldoende. Het rugwerk nogtans kan, ofschoon er een tongwerk op ontbreekt, niet als 'zeer onvolledig' worden aangemerkt. Maar het bovenwerk is hoogst onbeduidend en gebrekkig.' 'De eindelijke uitkomst is geweest, dat het orgel in de Galileërkerk, geacht moet worden, als een goed georganiseerd geheel beschouwd, te zijn mislukt.' Proes is voorstander van een geheel nieuw, groter Bovenwerk, waarvan 'het geluid, wel van genoegzame sterkte, maar aangenaam en liefelijk uit de hoogte en verte komt.' Het bestaande Bovenwerk acht hij 'hoogstbekrompen, onbeduidend en beneden de waardigheid van een stadskerkorgel'. J.H. Kluiver is in 1976 in feite nog dezelfde mening toegedaan. Bij de laatste restauratie was het uitgangspunt het orgel technisch in orde maken en de historisch gegroeide toestand te handhaven, met uitzondering van de wijzigingen in 1955 en met toevoeging van een Sifflet en Trompet op het Rugwerk. Daarmee vormt het orgel in Tholen één van de weinige drieklaviers-orgels in het oeuvre van Van-Dam en het laatste orgel van de tweede generatie met een Rugwerk. Het Rugwerkfront, met zijn gedeelde middenveld enigszins verwant aan het beroemde Silbermann-orgel te Freiberg, vormt daarbij de basis voor een door de derde generatie, maar ook door Bakker en Timminga veelvuldig toegepast fronttype.

De orgelklank

Het orgel van Tholen is ondanks of misschien wel dankzij zijn complexe ontstaansgeschiedenis een imponerend instrument. Het Hoofdwerk kenmerkt zich door zijn lage tertsmixtuur en dito Cornet als een voornaam begeleidingsklavier. Het kleine Rugwerkplenum voegt daar via de manuaalkoppel een grote hoeveelheid brilliance aan toe; vooral Sifflet en Carillon, het laatste register met een 4/5'- koor (uniek!), blijven tot in het tutti waarneembaar. Door de trekkoppel uit 1854 - gekoppeld spel vindt plaats vanaf het Rugwerk - bestaat tevens de mogelijkheid de gemeentezang te begeleiden met een al dan niet in octaven verdubbelde uitkomende stem met Carillon en/of Trompet op het Rugwerk, gekoppeld aan de grondstemmen of zelfs het plenum van het Hoofdwerk. Merk-

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

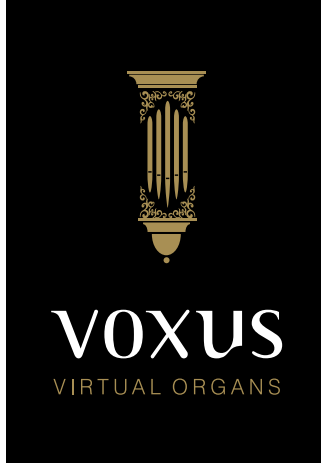
waardig blijft daarbij het feit dat het pedaal slechts via het rugwerk aan het Hoofdwerk kan worden gekoppeld; in de oorspronkelijke opzet was zelfs - naar Noord-Duitse traditie - in het geheel geen pedaalkoppel aanwezig. Het Pedaal is ongekoppeld dan ook voldoende in balans in de totaalklank; de beide tongwerken leveren een breed fundament; de Pedaal-Trompet is, al dan met aan die van het Rugwerk gekoppeld, uitstekend geschikt voor cantus-firmusspel. In de sampleset zijn er drie aparte pedaalkoppelingen gemaakt om de registratiemogelijkheden uit te breiden. Om deze reden is er ook een extra klavierkoppel Bovenwerk aan Rugwerk gemaakt. De eveneens eerst in 1896 aangebrachte koppeling naar het Bovenwerk vraagt om een spaarzaam gebruik en is zeker niet bedoeld voor gebruik in het tutti. Beter toepasbaar is ze in diverse combinaties met de zachte geluiden; met name de fraaie, in eer herstelde strijkers en de prachtige, enigszins snuivende Fluit dolce. De Viola 4' geeft daarbij de mogelijkheid tot diverse kleur-registralies op 8'-en 4'-basis. De merkwaardige Bovenwerk-Dulciaan, met mahonie koppen en metalen stevels, benodigt qua egaliteit nog wel enige correctie. Wel is hoorbaar dat het register enigszins neigt naar het weke karakter van een doorslaand tongwerk.

Het orgel van Tholen is gebouwd voor de eredienst, het begeleiden van het Geneefs Psalter. Een orgel waar je bij kunt zingen en waar de karakteristieke Hollandse begeleidingstechnieken kunnen worden toegepast. Daarnaast is het orgel breed inzetbaar voor de orgelliteratuur van bijvoorbeeld muziek van Bach, Mendelssohn en de degelijke Nederlandse koraalromantiek van een Bastiaans, de Lange en Litzau, breed inzetbaar instrument met een waardige orgelklank. Enerzijds staat het instrument vast in de klassiek-Friese traditie van een Lambertus van Dam; anderzijds zijn al diverse elementen van de Duitse Frühromantik; waarneembaar. Het is een uitdaging om de grenzen van het instrument op te zoeken.

Registratie's

Enkele aanwijzingen om optimaal gebruikt te kunnen maken van het orgel:

1. Terrassendynamiek: het onderste klavier (RW) is het sterkst, vervolgens het middelste klavier (HW), het bovenste klavier (BW) is het zachtst. Met alle 8 voets fluiten gekoppeld (met eventueel toevoegingen als Viola di Gamba 8, Viola 4, Prestant 8) zijn door klavierwisselingen eenvoudig nuances aan te brengen in de klanksterkte.
2. De 16-voets Cornet: De Cornet van het Hoofdwerk klinkt een octaaf lager dan een gebruikelijke 8-voets Cornet. De reden hiervan is duidelijk ter ondersteuning van de gemeentezang: Wanneer de melodie in octaven wordt gespeeld, dan is deze zowel op de hoogte van de mannenstem als op de hoogte van de vrouwenstem hoorbaar. Deze klank geeft een extra ondersteuning en deze kan

worden uitgebreid met de Mixtuur en de beide 8-voets Trompetten. Wanneer de Cornet als uitkomende stem wordt gebruikt, moet er een octaaf hoger gespeeld worden. Daarbij horen de Bourdon 16', de Prestant 8' en Holpijp 8' als basisregisters.

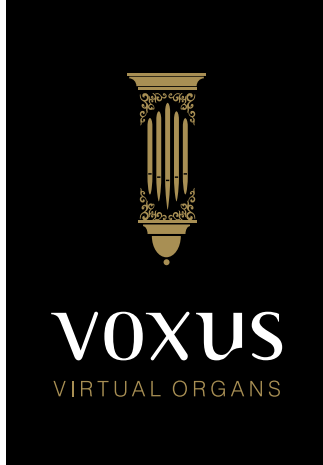
3. De terts-Mixtuur: Bij c1 (centrale c) krijgt de Mixtuur er een lage tert 3 1/5 bij. Daardoor klinkt de diskant van dit register heel anders dan de baskant.

4. Het Carillon: Op het rugwerk zit een uniek register: Carillon 2 sterk. Dit register bestaat uit een 2 voet en een 4/5 voet. Deze samenstelling komt zelden voor. In het tutti is dit register erg aanwezig. Het is vooral bedoeld voor solistisch gebruikt.

5. De tremulanten: Bijna alle registers zijn deze opgenomen met tremulant. De tremulanten van het Bovenwerk en Rugwerk hebben een zeer snelle slag. Naar eigen smaak kunnen deze worden toegevoegd dan wel weggelaten worden. De later toegevoegde tremulant 'hele werk' voorziet de klank van het hele orgel van een milde slag. Aangezien deze tremulant veel problemen geeft (onregelmatig, heel veel bijgeluiden) is deze in de sampleset beperkt tot de registers van het Hoofdwerk. Combinaties van meerdere 8 voets (en 4 voets) registers waarbij de drie tremulanten worden gebruikt zal de ene organist een warm gevoel geven, maar voor een andere organist als tenenkrommend worden ervaren. Geniet maar gebruik met mate...

Slider

Het is mogelijk om van luisterplaats te wisselen in de kerk. Dit kan door de slider te bewegen op het tabblad 'control'. Deze functie werkt optimaal wanneer u gebruikt maakt van een stereo weergave via hoofdtelefoon of speakers. Bij speakers in quadrafonie opstelling (minimaal 4 speakers, 2 aan de voorzijde (front) en 2 aan de achterzijde (rear)) is het niet aan te raden deze functie te gebruiken. Wanneer de slider naar boven wordt geschoven, klinkt het orgel van dichterbij. Wanneer de slider naar onderen wordt geschoven, verplaatst u de luisterpositie verder van het orgel af. Hiermee kunt u naar eigen smaak de verhouding tussen direct en indirect geluid zelf instellen naar eigen smaak.

Dispositie

Hoofdwerk

Bourdon 16'
Prestant 8'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Quint 3'
Octaaf 2'
Mixtuur IV-V-VI sterk
Cornet III sterk (discant)
Trompet 8'

Rugwerk

Prestant 8'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Fluit d'Amour 4'
Nazart 3'
Octaaf 2'
Sifflet 1' - 1992
Carillon II sterk (discant)
Trompet 8' - 1992
Tremulant

Bovenwerk

Fluit Dolce 8'
Viool de Gamba 8'
Viola 4'
Speelfluit 2'
Dulciaan 8'
Tremulant

Pedaal

Subbas 16'
Prestant 8'
Gedekt 8'
Octaaf 4'
Bazuin 16'
Trompet 8'

Koppelingen

Hoofdwerk - Rugwerk
Hoofdwerk - Bovenwerk
Pedaal - Rugwerk

Vulstem Samenstelling

Mixtuur IV-V-VI sterk (Hoofdwerk)
C: 2' - 1 1/3' - 1' - 1'
c': 4' - 3 1/5' - 2 2/3' - 2' - 2'
c'': 4' - 4' - 3 1/5' - 2 2/3' - 2' - 2'
Cornet III sterk (Hoofdwerk)
c': 5 1/3' - 4' - 1 3/5'
Carillon II sterk (Rugwerk)
c': 2' - 4/5'

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

The Netherlands

Tholen, Church of Our Lady, Van Dam, 1832

The Organ

The organ in the Church of Our Lady in Tholen was originally built for the “Galileëkerk” in Leeuwarden. This church was demolished in 1940 to make room for a new church. After the Second World War, however, it was decided that the new church was to be built in one of the suburbs, in which the old organ would not fit. At first the organ was gifted to the Dutch Reformed congregation of Doesburg, which in turn offered it to the newly restored church of Tholen in 1955. The Van Dam organ was installed there to replace a two-manual instrument built in 1900 by J. Hilboesen (an apprentice of the Ypma firm in Amsterdam) which was sold to the Old Catholic Church of Rotterdam-Blijdorp in the 1950’s (and now in altered form in the Christian Reformed church of Groningen-Centrum), following the restoration of the church, during which the transept was reunited with the nave of the building (and thus requiring a larger organ as well).

The Church of Our Lady in Tholen was able to purchase this historic 3-manual organ, thanks to a government agency’s mediation in charge of historic preservation (Monumentenzorg), from the Dutch Reformed congregation in Doesburg, which in turn had received the instrument from the Leeuwarden congregation following the destruction of their own 1829 Van Gelder organ in the Second World War. The organ was never installed in Doesburg since the restoration of the church took much longer than expected. In the end, the famous large four-manual Walcker organ was placed there.

While erecting the instrument in Tholen, the organ building firm of J.C. Sanders altered the organ according to the then reigning neo-baroque fashion. The Viola di Gamba 8’ and Viola 4’ were changed to a Prestant 4’ and Quint 1-1/2’, and the Aeoline was replaced by a Regaal. A Scherp III-IV was added to the Rugwerk. A large part of reed tongues and reed leatherings were also replaced. The four original wedge shaped bellows were replaced by two reservoir bellows.

In 1992 and 1993, the organ builder Sebastian F. Blank thoroughly restored the organ to its original state under the consultancy of the late Jan Jongepier. This effectively meant the reconstruction of the strings, moving the Dulciaan back to the Bovenwerk, the placement of two new wedge-shaped bellows and the reconstruction of the tremulants. Additionally, the Rugwerk was given a new Sifflet 1’ and Trompet 8’ in Van Dam style in the spots of the Scherp and Dulciaan. The couplers as present in 1854/1896 were maintained. In 2004, a tremulant for the entire organ was added by organ build-

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

der Henk van Eeken.

The complex construction history of the Tholen organ did not happen in a vacuum. The Van Dam firm clearly had to make a few concessions which, to put it mildly, did not have their personal preference at all. The choice of a three-manual layout was born out of necessity, but the instrument is effectively a two-manual concept in which the Hoofdwerk is spread out over two divisions. According to a report from May 7, 1854, L. Proes, an expert advisor of the time, spurred on by the organist who wanted to implement changes, considered the organ's Great and Pedal divisions, and also the Choir division, although lacking a reed stop, not to be grossly incomplete. He considered the Bovenwerk (effectively an echo division) to be insignificant and lacking. In conclusion, he stated that the construction of the organ, from the perspective of a well-organized whole entity, was a failure. Proes was a proponent of a totally new, larger Bovenwerk with a sound "however coming from a great height and from afar, should sound tender and yet have sufficient strength". The current Echo division he considered "very lacking, insignificant and below the dignity of a city church organ". Organologist J.H. Kluiver actually advocated the same point of view in 1976. The purpose of the last restoration was to technically fix the instrument and to maintain the historically valuable alterations prior to the work done by J.C. Sanders in 1955. and with the addition of a Sifflet 1' and a Trompet 8' on the Rugwerk. The organ in Tholen is effectively one of the few three-manual instruments built by the Van Dam firm, and the last of the second Van Dam generation to have an individual Choir division (Rugwerk). The façade of this division shows some resemblance to the famous Silbermann organ of Freiberg and it was this design that formed the base of the façade designs built by the third Van Dam generation and later the Bakker & Timmenga firm who took over the Van Dam company.

The Organ's Sound

The Tholen organ is despite, or perhaps even thanks to its rather complicated construction history nevertheless an imposing instrument. The Great's distinctive features are the low tierce Mixture and Cornet (respectively containing a low Seventeenth (3- 1/5') and a low Twelfth (5- 1/3') supporting the 16' harmonic series) make it a dignified division to accompany congregational singing. The small plenum of the Choir (Rugwerk) complements the Great, when coupled, by adding a significant amount of brilliance. Especially its 1' Sifflet and Carillon (containing a unique 4/5'(!) rank), remain audible in a plenum registration. Using the Great to Choir pull coupler (remarkably not vice-versa; one plays on the Rugwerk), added to the organ in 1854, the combined manuals present themselves capable to accompany congregational singing, with or

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

without adding the Carillon and/or Trumpet of the Rugwerk coupled to the foundation stops or even the plenum of the Great. It is quite remarkable however, for this type of organ, that the Pedal division can only be coupled to the Great via the Choir division. Originally no Pedal coupler was planned whatsoever, following the North-German tradition. The uncoupled Pedal division itself provides sufficient balance on its own. Both of its reeds provide a broad foundation. The pedal Trompet, whether or not coupled to the Trompet of the Choir proves to be useful as a solo stop as well. In the sample set three separate pedal couplers have been provided to offer more registration possibilities, and for this reason, also a Rugwerk-Bovenwerk coupler was added. The coupler to the Echo division (added as late as 1896) however, should be used with caution. It is certainly not meant to be used while playing the full organ, but proves to be quite versatile using softer registrations, especially the beautifully reconstructed string stops and the wonderful Fluit Dolce, with its characteristic 'sniffing' sound. The Viola 4' may be used to add some colour to various registrations of 8' or 4' basis. The unusual Dulciaan 8' with wooden tops and metal boots of the Echo division does need some correction concerning uniformity. It can be clearly heard that this stop has a tendency towards the weak character of a free-beating reed stop. The organ of Tholen was built for the worship service; the accompaniment of the Genevan Psalter. An organ that truly supports congregational singing and allows the organist to employ the characteristic Hollandic accompaniment techniques. Additionally, the organ can be broadly explored with organ literature of, for example, the music of Bach, Mendelssohn, and Dutch choral based romanticists like Bastiaans, De Lange and Litzau, to name just a few. On the one hand the instrument is rooted in the classic Frisian organ building tradition of Lambertus van Dam (a pupil of Hinsch); on the other hand several elements of the German early romantic period can already be felt. It will be an inviting challenge to seek out the musical boundaries of this instrument.

Registrations

A few tips to optimally use this organ:

1. Terrace dynamics: the bottom manual (Rugwerk) is the strongest, then the middle manual (Hoofdwerk) and the upper manual of the Bovenwerk is the softest. With all 8' flutes coupled (with optional addition of the Viola di Gamba 8', Viola 4' and/or Presentant 8') subtle nuances in volume and color can be achieved by changing between manuals.
2. The 16' Cornet: The Cornet of the Hoofdwerk sounds an octave lower than the usual 8' Cornet. The reason for this is the clear support of congregational singing. When the melody is played in octaves, both the male and female voices receive support at their own

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

itches. This fundamental sound can further be enhanced with the (low treble tierce Mixtuur and both 8' Trumpets. When the Cornet is used as a solo stop, you need to play it an octave higher, to which you have to add the Bourdon 16', Prestant 8' and Holpijp 8' as foundation stops.

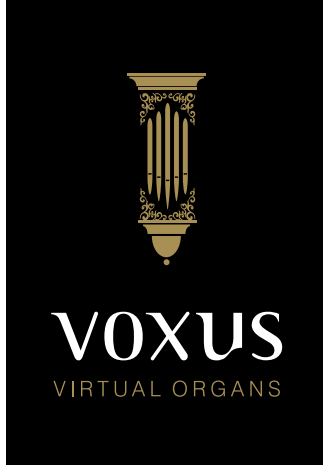
3. The tierce-mixture: At middle c, a low 3-1/5 tierce is added to the mixture. Thus, the bass and treble of this stop have a very different sound characteristic.

4. The Carillon: the Rugwerk contains a unique stop in its 2-rank Carillon. It contains 2' and 4/5' ranks. This composition is very rare. In the plenum this stop is very present, but it is mainly intended for solo use.

5. The tremulants: almost all stops have been recorded with the tremulant. The tremulants of the Rugwerk and Bovenwerk have a rather fast beat. One can add this effect to one's taste. The tremulant to the entire organ, added later, has a much milder beat. As this tremulant has lots of issues (irregularities; lots of noise) this tremulant has been limited in this sample set to the stops of the Hoofdwerk. Combinations of several 8' (and 4') stops) using all 3 tremulants may give one organist a warm feeling but may curl the toes of another....our advice: use with caution.

Slider

It is possible to adjust the listening location in the church. This can be achieved by moving the slider, which is found in the Control tab. This function works optimally when you use a stereo headphone or speakers. When you have a quadraphonic sound system with minimally 4 speakers (2 front and 2 rear) we do not advice to use this feature. When the slider is moved upwards, the organ sounds closer. When the slider is moved down, you will change the listening position further away from the organ. According to taste, you can experiment with the slider's position's effect on more direct or indirect sound.

Stoplist

Great

Bourdon 16 ft.
Prestant 8 ft.
Holpijp 8 ft.
Octaaf 4 ft.
Quint 3 ft.
Octaaf 2 ft.
Mixtuur IV-VI ranks
Cornet III ranks
Trompet 8 ft.

Choir

Prestant 8 ft.
Holpijp 8 ft.
Octaaf 4 ft.
Fluit d'Amour 4 ft.
Nasard 3 ft.
Octaaf 2 ft.
Sifflet 1 ft.
Carillon II ranks (treble compass only)
Trompet 8 ft.
Tremolo

Echo

Fluit Dolce 8 ft.
Viola di Gamba 8 ft.
Viola 4 ft.
Speelfluit 2 ft.
Dulciaan 8 ft.
Tremolo

Pedaal

Subbas 16 ft.
Prestant 8 ft.
Gedekt 8 ft.
Octaaf 4 ft.
Bazuin 16 ft.
Trompet 8 ft.

Couplers

Hoofdwerk - Rugwerk
Hoofdwerk - Bovenwerk
Pedaal - Rugwerk

Stop compositions:

Mixtuur IV-V-VI ranks

C: 2' - 1 1/3' - 1' - 1'

c': 4' - 3 1/5' - 2 2/3' - 2' - 2'

c'': 4' - 4' - 3 1/5' - 2 2/3' - 2' - 2'

Cornet III ranks

c': 5 1/3' - 4' - 1 3/5'

Carillon II ranks

c': 2' - 4/5'

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

Pays-Bas

Tholen, l'Église Notre-Dame, Van Dam, 1832

Les orgues

L'orgue de l'église de Tholen provient probablement de l'église Galiléen de Leeuwarden. En 1940, cette église fut détruite pour laisser place à une nouvelle. Après la Guerre on décidait donc de construire une église 'moderne', mais sans place prévue pour l'orgue. Il fut décidé de le donner à l'église de Doesburg, cependant en 1955, cette église en fit don à l'église restauré de Tholen. L'ancien orgue, un orgue J. Hilboesen, fut vendu à l'église catholique de Rotterdam-Blijdorp. Maintenant, cet orgue se trouve à l'église réformé de Groningen.

A Tholen, est acheté en 1951 l'orgue historique de l'église de Doesburg, un orgue de trois claviers. A l'origine, l'église de Leeuwarden fit don de son orgue, une fois démonté, à l'Eglise de Doesburg, malheureusement, pour cause d'une restauration trop longue, l'orgue ne prit jamais place en ces lieux. Plus tard, l'orgue Walcker, qui est devenu mondialement connu, fut construit. Pendant les reconstructions de l'orgue en 1955 par le firma J.C. Sanders, on renvoie les anciens approvisionnements de vent, le Viool de Gambe et Viola sont changés en un Praestant 4' et Quint 1^{1/2}, L' Aeoline est changé en un Regaal et on ajoute au Positif un Scherp III-IV aigu. Quant aux anches, on renouèle les langues et le cuir. Tous ces renouvellements étaient normaux pour ces temps, renouveler un orgue afin d'obtenir un orgue néo-baroque.

En 1992/93 l'orgue est restauré profondément sous la direction de Jan Jongepier par le facteur d'orgues S. F. Blank de Herwijnen. On redonne à l'orgue ses deux approvisionnements de vent, le Dulciaan déménage vers le Récit, les jeux flottants du Récit sont rétablis, et on ajoute au Positif un Sifflet et Trompet, au lieu d'un Scherp et Dulciaan. De plus, on prépare le Récit pour un trémolo, et on ajoute un autre trémolo au Positif. Les accouplements n'étaient pas changés. En 2004, le facteur d'orgues Henk van Eeken ajoute un trémolo général à l'orgue.

Voyant l'histoire de la construction complexe, il faut dire que l'orgue n'est pas venu à l'existence tout simplement. Le facteur d'orgues van Dam ont clairement du s'allonger aux quelques décisions qui n'étaient pas préférées. Leur choix d'un orgue de trois claviers est clairement né par la nécessité, car voyant la disposition, on voit que c'est un orgue de deux claviers où on a divisé la deuxième clavier en deux claviers singulières. L. Proes, quelqu'un qui a décrit l'orgue vers 7 mai 1854, trouve ce qui suit : 'l'orgue a obtenu un Grand-Orgue magnifique, aussi le Pédalier est assez grave. Le Positif, ce n'est pas mal non plus, bien qu'il aurait dû avoir encore un autre anche, mais le Récit ne sert à rien.' Il continue : 'Si on aurait voulu construire cet orgue comme un ensemble organisé, les

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

travaux concernant les orgues à l'église Galiléen n'ont pas réussi. Proes est supporter d'un nouveau Récit, plus grand, où on peut dire : 'le son, assez fort, mais agréable et ravissant vient de la hauteur.' Le Récit présent critique-t-il comme un Récit 'exigu, insignifiant et pas digne d'avoir part à un orgue de la ville.' En 1976, J.H. Kluiver trouve exactement la même chose. Pendant la dernière révision on ne voulait que remettre en ordre la technique de l'orgue en maintenant la situation historique, sauf les changements de 1955 et l'ajout d'un Sifflet et Trompet au Positif. C'est donc pour ça que l'orgue de Tholen est l'un des rares orgues Van Dam ayant trois claviers et la dernière orgue ayant un Positif. Le buffet du Positif, ressemblant aux Orgues Silbermann de Freiberg forme la base d'un buffet beaucoup appliqué par Bakker, Timmenga et d'autres facteurs d'orgues.

Le son de l'orgue

Malgré, ou peut-être grâce à l'histoire de construction tellement complexe de l'orgue de Tholen, maintenant il y a un instrument impressionnant. Le Grand-Orgue se caractérise par sa mixture en tierce très basse, aussi son Cornet, est devenu vraiment la clavier la plus importante. Les quelques jeux du Positif ajoutent-y un peu de brillance, surtout les Sifflet et Carillon, le dernier jeu étant composé d'un 4/5'-composition, et on les écoute même au Tutti. Grâce à l'accouplement de 1854, c'est possible d'accompagner avec un Carillon et Trompet au Positif, accouplé aux jeux de fond ou même tout le plénum du Grand-Orgue. C'est curieux que c'est seulement possible d'accoupler le Pédalier au Grand-Orgue via le Positif ; mais originellement il n'y avait même pas d'accouplements du Pédalier, comme dans la tradition allemande. Il n'est donc pas obligatoire d'accoupler le Pédalier, le Pédalier est assez forte de sonner sans être accouplé. Les deux anches fournissent une base au Pédalier ; le Trompet au Pédalier, accouplé au Positif – ou pas – est excellent pour jouer un jeu cantus-firmus. Dans ce sample set, il y a trois accouplements du Pédalier afin d'étendre la quantité des possibilités des registrations. Pour cette raison, il y a aussi une accouplement supplémentaire du Récit accouplé au Positif. En 1896, le premier accouplement fourni à la Récit nécessite une utilisation parcimonieuse et n'est pas destiné à être utilisé dans le tutti. Elle est plus applicable dans diverses combinaisons avec les sons, en particulier avec les bels jeux flottants rétablis, et avec la flûte légèrement reniflant et douce. La Viola 4 'donne la possibilité à diverses couleurs-inscriptions 8'-et 4'-base. Le remarquable Dulciaan du Récit, avec des tasses en acajou et des compartiments métalliques, nécessite encore une certaine régularité. C'est clairement audible que ce jeu a tendance à la caractère moue d'un anche irrégulier.

L'orgue de Tholen est construit afin d'accompagner des services

VOXUS
VIRTUAL ORGANS

protestantes, les psaumes de Genève. Il faut chanter avec cet orgue et il faut pouvoir y jouer des techniques d'accompagnements ici. Mais à côté de ça c'est bien possible de jouer d'autres pièces, comme de Bach, de Mendelssohn ou d'autres chorals de Bastiaans, Lange et Litzau. C'est donc un instrument très utilisable, avec un son d'orgue digne. A l'une côté c'est un instrument dans une tradition classique Frison de Lambertus van Dam ; à l'autre côté on peut bien découvrir des éléments du Frühromantik allemande. C'est un défi de trouver les frontières de cet instrument !

Réregistrements

Quelques suggestions afin de pouvoir utiliser l'orgue d'une façon optimale:

La dynamique des claviers: le Positif est le plus fort, après le Grand-Orgue et le Récit est le moins fort. En accouplant tous les flûtes 8' (avec des suppléments comme Viola di Gamba 8', Viola 4', Prestant 8') c'est facile de créer des nuances à l'intensité du son.

Le Cornet 16' : Le Cornet du Grand-Orgue sonne une octave plus basse qu'un Cornet 8'. La raison : c'est plus facile et pratique pour l'accompagnement à l'église. Si on joue la mélodie en utilisant les octaves, elle est audible à la hauteur des hommes et les femmes. Ce jeu soutient les autres jeux et peut être étendu par un Mixtuur et les Trompettes 8'.

Si l'on utilise tout seul, il faut le jouer une octave plus haute. Il vaut mieux d'y ajouter le Bourdon 16', le Prestant 8' et le Holpijp 8'.

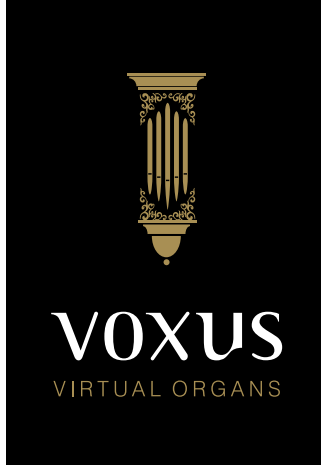
Le terts-Mixtuur : Le disquant de ce jeu sonne différent. Il y a un tierce $3 \frac{1}{5}$ après le c1.

Le Carillon : Au positif il y a un jeu unique : le Carillon 2 aigu. Ce jeu est composé d'un 2' et d'un 4/5'. Cette composition est très rare, mais au tutti, ce jeu est très présent. Il vaut mieux de l'utiliser tout seul.

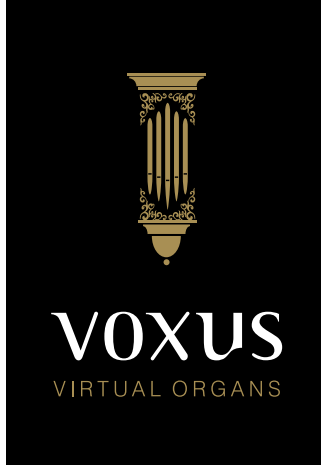
Les trémolos : Presque tous les jeux sont enregistrés avec un Trémolo. Les trémolos du Récit et Positif sont très forts. Au goût on pourra les ajouter ou renvoyer. Le Trémolo ajouté plus tard à l'orgue est moins fort. Ce Trémolo est très irrégulier et donne beaucoup de bruit, c'est pour ça qu'on n'a pas enregistré que les jeux du Grand-Orgue avec ce Trémolo. Combiner plusieurs 8' et 4' avec tous les trois Trémolos sera apprécié par cet organiste, mais sera désapprouvé par l'autre organiste... Jouissez-en mais utilisez-le avec parcimonie...

Slider

C'est possible de changer la position d'écoute à l'église. C'est possible en déplaçant le slider au languette 'Control.' Cette fonctionnalité fonctionne optimalement lorsque vous utilisez une chaîne stéréo avec un casque ou des haut-parleurs. Avec haut-parleurs

quadriphonique de configuration (minimum 4 haut-parleurs, 2 à l'avant (à l'avant) et 2 à l'arrière (arrière)), nous ne vous recommandons d'utiliser cette fonction. Lorsque le curseur est déplacé vers le haut, l'orgue semble d'être plus proche. Lorsque le curseur est déplacé vers le bas, déplacez la position d'écoute plus éloigné de l'orgue. C'est donc comme ça que vous pouvez fixer le rapport entre le son direct et indirect à votre goût.

Disposition

Grand-Orgue

Bourdon 16'
Prestant 8'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Quint 3'
Octaaf 2'
Mixtuur IV-V-VI sterk
Cornet III sterk (discant)
Trompet 8'

Positif

Prestant 8'
Holpijp 8'
Octaaf 4'
Fluit d'Amour 4'
Nazart 3'
Octaaf 2'
Sifflet 1' - 1992
Carillon II sterk (discant)
Trompet 8' - 1992
Tremulant

Récit

Fluit Dolce 8'
Viool de Gamba 8'
Viola 4'
Speelfluit 2'
Dulciaan 8'
Tremulant

Pédalier

Subbas 16'
Prestant 8'
Gedekt 8'
Octaaf 4'
Bazuin 16'
Trompet 8'

Accouplements

GO - Positif
GO - Récit
Péd. - Positif

Composition de jeux

Mixtuur IV-V-VI aigu (GO)
C: 2' - 1 1/3' - 1' - 1'
c': 4' - 3 1/5' - 2 2/3' - 2' - 2'
c'': 4' - 4' - 3 1/5' - 2 2/3' - 2' - 2'
Grand Cornet III (GO)
c': 5 1/3' - 4' - 1 3/5'
Carillon II aigu (Positif)
c': 2' - 4/5'